

РЕГІОНАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА: МОДЕРНІЗАЦІЯ, ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

© 2017 ДУБНИЦЬКИЙ В. І., ФЕДУЛОВА С. О., ВАСИЛЮК О. В.

УДК 330.342:332.133.6

Дубницький В. І., Федуллова С. О., Василюк О. В.

Регіональна інфраструктура: модернізація, пріоритети та перспективи розвитку

Метою статті є огляд методик класифікації складу регіональної інфраструктури. На наш погляд, сьогодні особливо актуальним і складним завданням дослідження залишається наукове обґрунтування сучасних інструментів розвитку та модернізації регіональної інфраструктури. В науковому обігу наразі існує досить активне вживання терміна «регіональна інфраструктура», але ні в нормативно-правових і методичних документах, ні в практиці регіонального управління він не отримав однозначного визначення. В статті проаналізовано теоретико-методичні питання визначення регіональної інфраструктури як окремої категорії та визначено, що існує певна невідповідність категорійного апарату у сфері регіональної інфраструктури на законодавчому рівні. Також зазначено, що мало уваги приділяється питанням регіональної і місцевої інфраструктури як комплексного об'єкта управління, вироблення інфраструктурної політики на рівні регіону, організаційно-економічного механізму її розвитку. В статті розглянуто світові тенденції просторового розвитку та визначено їх неминучий вплив на модернізацію інфраструктурного забезпечення регіону. Розглянуті у статті організаційно-методичні положення розвитку регіональної інфраструктури на сучасному етапі доводять необхідність формування сучасних підходів до наукового визначення та управління регіональною інфраструктурою.

Ключові слова: регіональна інфраструктура, обмеженість ресурсів, розвиток інфраструктури, регіональні соціально-економічні системи.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Дубницький Володимир Іванович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки, Український державний хіміко-технологічний університет (просп. Гагаріна, 8, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: dub1945@ukr.net

Федуллова Світлана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри теоретичної та прикладної економіки, Український державний хіміко-технологічний університет (просп. Гагаріна, 8, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: sveta_fedulova@ukr.net

Василюк Оксана Віталіївна – інженер I категорії, кафедра теоретичної та прикладної економіки, Український державний хіміко-технологічний університет (просп. Гагаріна, 8, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: name8397@gmail.com

УДК 330.342:332.133.6

UDC 330.342:332.133.6

Дубницький В. І., Федуллова С. А., Василюк О. В. Региональная инфраструктура: модернизация, приоритеты и перспективы развития

Dubnytsky V. I., Fedulova S. O., Vasyliuk O. V. Regional Infrastructure: Modernization, Priorities and Development Prospects

Целью статьи является обзор методик классификации состава региональной инфраструктуры. На наш взгляд, сегодня особенно актуальным и сложным заданием исследования остается научное обоснование современных инструментов развития и модернизации региональной инфраструктуры. В научном обороте в настоящее время существует достаточно активное употребление термина «региональная инфраструктура», но ни в нормативно-правовых и методических документах, ни в практике регионального управления он не получил однозначного определения. В статье проанализированы теоретико-методические вопросы определения региональной инфраструктуры как отдельной категории и определено, что существует некоторая неурегулированность категориального аппарата в сфере региональной инфраструктуры на законодательном уровне. Также указано, что мало внимания уделяется вопросам региональной и местной инфраструктуры как комплексного объекта управления, выработки инфраструктурной политики на уровне региона, организационно-экономического механизма ее развития. В статье рассмотрены мировые тенденции пространственного развития, и определено их неизбежное влияние на модернизацию инфраструктурного обеспечения региона. Рассмотренные в статье организационно-методические положения развития региональной инфраструктуры на современном этапе доказывают необходимость формирования современных подходов к научному определению и управлению региональной инфраструктурой.

The aim of the article is to review the methodologies for classification of the composition of regional infrastructure. In our opinion, today the scientific substantiation of modern tools of the development and modernization of the regional infrastructure remains a particularly urgent and difficult research task. Currently the term "regional infrastructure" is used quite actively in the scientific circles, but neither in normative legal and methodological documents nor in the practice of regional administration has it been unambiguously defined. The article analyzes the theoretical and methodological issues of defining regional infrastructure as a separate category and reveals some lack of regulation of the categorical apparatus in the sphere of regional infrastructure at the legislative level. It is also pointed out that little attention is paid to the issues of regional and local infrastructure as a complex management object, the development of infrastructure policies at the regional level, and the organizational and economic mechanism for its development. The article examines the world trends of spatial development and determines their inevitable impact on the modernization of infrastructure support of the region. The organizational and methodological provisions of the development of regional infrastructure considered at the present stage prove the necessity of forming modern approaches to the scientific definition and management of regional infrastructure.

Keywords: regional infrastructure, limited resources, infrastructure development, regional socio-economic systems.

Fig.: 2. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Ключевые слова: региональная инфраструктура, ограниченность ресурсов, развитие инфраструктуры, региональные социально-экономические системы.

Рис.: 2. Табл.: 1. Библ.: 8.

Дубницький Владимир Иванович – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры теоретической и прикладной экономики, Украинский государственный химико-технологический университет (просп. Гагарина, 8, Днепр, 49005, Украина)

E-mail: dub1945@ukr.net

Федулова Светлана Александровна – кандидат экономических наук, доцент, и. о. заведующего кафедрой теоретической и прикладной экономики, Украинский государственный химико-технологический университет (просп. Гагарина, 8, Днепр, 49005, Украина)

E-mail: sveta_fedulova@ukr.net

Василиук Оксана Витальевна – инженер I категории, кафедра теоретической и прикладной экономики, Украинский государственный химико-технологический университет (просп. Гагарина, 8, Днепр, 49005, Украина)

E-mail: name8397@gmail.com

Dubnytsky Vladimir I. – Doctor of Science (Economics), Professor, Professor of the Department of Theoretical and Applied Economics, Ukrainian State University of Chemical Technology (8 Haharina Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: dub1945@ukr.net

Fedulova Svitlana O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Acting Head of the Department of Theoretical and Applied Economics, Ukrainian State University of Chemical Technology (8 Haharina Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: sveta_fedulova@ukr.net

Vasyliuk Oksana V. – Engineer of the 1st category, Department of Theoretical and Applied Economics, Ukrainian State University of Chemical Technology (8 Haharina Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: name8397@gmail.com

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні розвиток України та її регіонів здійснюється під впливом геополітичних і внутрішніх викликів зростання відкритості економіки. Тому серед актуальних наукових проблем із тематики регіонального розвитку виділяються теоретико-методичні питання визначення регіональної інфраструктури як окремої категорії. Існує певна неврегульованість категорійного апарату у сфері регіональної інфраструктури на законодавчому рівні. В науковому обігу наразі існує досить активне вживання цього терміна, але ні в нормативно-правових і методичних документах, ні в практиці регіонального управління він не отримав однозначного визначення.

Поняття «інфраструктура» в сучасному розумінні потрібно розглядати як основоутворюючий фактор регіонального розвитку, що забезпечує цілісність системи. Будь-який регіон є складним і багатовимірним територіальним утворенням, яке потрібно розглядати з позиції системного підходу як складну відкриту, динамічну регіональну соціально-економічну систему з особливою природою та властивостями.

Інфраструктура в будь-якій просторовій економічній системі є найважливішою умовою її відтворення. Поза інфраструктури воно неможливо, а якість управління інфраструктурою має суттєвий вплив на його ефективність. Розширене регіональне відтворення в умовах постійного динамічного оновлення обумовлює необхідність адекватного вдосконалення інфраструктури, оскільки вона є його ендогенним фактором.

А за певних умов у конкретному просторово-часовому вимірі інфраструктура виступає критичним фактором самого регіонального відтворення. В останнє десятиліття з метою диверсифікації ринкових ризиків в умовах процесів глобалізації бізнес, влада і суспільство регіонів України звернули пильну увагу на потенціал і специфіку просторово-часового розвитку своїх регіональних інфра-

структур на основі інноватизації. Інноватизація структур і інфраструктур регіональних економічних систем і їх локальних ринків на всіх рівнях, в усіх сферах і секторах діяльності господарюючих суб'єктів є процесом накопичення, збереження, використання і розвитку їх інноваційних потенціалів, а також головною економічною закономірністю сучасного, постіндустріального суспільства.

Диференціація регіональної інфраструктури залежить від багатьох чинників, серед яких: географічне положення та природно-кліматичні умови регіону, демографічна ситуація в регіоні та статеві-вікова структура населення, історико-культурні традиції регіону та національні особливості населення, політична ситуація в регіоні, ресурсний потенціал та економічна спеціалізація регіону. При цьому останні два чинники, справляючи суттєвий вплив на процеси формування та розвитку регіональної інфраструктури, своєю чергою, безпосередньо залежать від її стану. Соціально-економічний зміст поняття «регіональна інфраструктура» полягає у забезпеченні найнеобхідніших умов як соціального, так і економічного розвитку регіону [1]. Україна має досить застарілу систему розселення і розміщення продуктивних сил. Значна частина її була створена під проект радянської індустріалізації і досі обслуговує країну, якої вже не існує. Необхідно зазначити, що тема соціально-економічної нерівномірності розвитку регіонів є однією з найбільш обговорюваних у світі. Вчені та дослідники все частіше говорять про асиметрію регіонального розвитку [2].

Аналіз досліджень і публікацій, де започатковано розв'язання проблеми та виділено невирішені раніше частини загальної проблеми. Наразі спостерігається збільшення кількості досліджень і публікацій, присвячених розв'язанню проблем окремих підрозділів інфраструктури на територіальному рівні. Найбільша частина досліджень із теорії інфраструктури з'явилася в кінці 60-х – на початку 70-х років ХХ ст. Серед них слід зазначити роботи Р. Йохимсона, Є. Симоніса, Ж. Штолера, В. Михальського,

Д. Рея та ін. Серед вітчизняних науковців, які досліджують ці питання, слід зазначити роботи В. Бабаєва, Б. Буркинського, В. Гончарова, О. Ігнатенко, М. Коваленко, Г. Котлярової, В. Маслака, Н. Олійник, В. Симоненко, Г. Семчука, Д. Стеченко, А. Халецької, О. Шкулик та ін. Однак наявні дослідження, на наш погляд, мають фрагментарний характер і переважно стосуються виробничих, технологічних, екологічних аспектів функціонування підприємств виробничо-економічної інфраструктури, певних аспектів розвитку соціальної інфраструктури, проблем формування ринкової інфраструктури в Україні тощо. Мало приділяється уваги питанням регіональної і місцевої інфраструктури як комплексного об'єкта управління, вироблення інфраструктурної політики на рівні регіону, організаційно-економічного механізму її розвитку.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є огляд методик класифікації складу регіональної інфраструктури. На наш погляд, сьогодні особливо актуальним і складним завданням дослідження залишається наукове обґрунтування сучасних інструментів розвитку та модернізації регіональної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні кожний регіон в Україні намагається максимально ефективно використовувати наявні ресурси для подальшого розвитку, здійснює пошук нових можливостей використання свого потенціалу. Аналізуючи світові соціально-економічні тенденції, можна стверджувати, що одним із перспективних напрямів у цій сфері є прискорений розвиток регіональної інфраструктури та підвищення рівня інфраструктурної забезпеченості основних складових господарського комплексу регіону [1].

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385, фіксує проблему нерозвинутості соціальної та виробничої регіональної інфраструктури, яка визначається як одна з пріоритетних до вирішення у сфері державної політики регіонального розвитку [3]. Також держава цією постановою визначає вплив таких світових тенденцій просторового розвитку, яких не уникнути Україні:

- урбанізація, депопуляція села, зміна системи розселення;
- загальна відкритість світу щодо руху робочої сили, що впливає на вплив за межі країни як найбільш інтелектуальних, так і найменш кваліфікованих робочих кадрів;
- фінансово-економічна криза, обмеженість ресурсів (насамперед водних), зростання світової потреби у продовольстві, орієнтація на території, які є найбільшими виробниками продовольства.

Доступ до водних ресурсів має вирішальне значення для добробуту людей в усіх сферах життя – особистого, сімейного та суспільного. Вода також важлива для економічної діяльності. Вона – запорука здоров'я природних екологічних і біологічних систем. У багатьох секторах економіки ведеться боротьба за обмежені водні ресурси. Вода є єдиним засобом, за допомогою якого можуть бути в сукупності вирішені основні глобальні проблеми (продовольча, енергетична криза, криза охорони здоров'я і кліматичні зміни, економічна криза). Можливо, для розподілу води

між споживачами та максимального збільшення вигоди за цілою низкою секторів розвитку необхідно виробити певні компроміси. Це завдання є дуже важливим для економіки, виконати яке на практиці досить складно [4].

Також зазначено, що на сьогодні державна регіональна політика в Україні, як ніколи, вимагає координації її цілей і заходів із пріоритетами галузевих політик. Зокрема, це стосується таких сфер, як [4]:

- транспорт та інфраструктура;
- економічний розвиток та інвестиції;
- підприємництво та регуляторне середовище;
- конкурентна політика;
- ринок праці;
- освіта та наука;
- інноваційна діяльність.

Інфраструктура охоплює все різноманіття сторін не тільки життєдіяльності людини, але і життєзабезпечення виробництва та регіону в цілому. У зв'язку з цим увага економістів до цієї сфери економіки обумовлена її важливістю для функціонування всього регіону і зростанням її масштабів у сучасних умовах.

Тлумачення поняття інфраструктури в найзагальнішій формі подано у Великій радянській енциклопедії [5, с. 358–359], а також в Економічній енциклопедії – політична економія [6, с. 61–62]. Там зазначається, що інфраструктура – це «комплекс галузей господарства, які обслуговують промисловість і сільськогосподарське виробництво; транспорт, зв'язок, водопостачання і каналізація, загальна і професійна освіта, витрати на науку, охорону здоров'я і т. ін.». Поняття «регіональна інфраструктура» з'явилося у вітчизняній науці і практиці в 60-ті роки і набуло бурхливого розвитку. Вважається, що поштовхом для цього стало створення раднаргоспів економічних районів. І хоча до середини 60-х років раднаргоспи були ліквідовані, проте ідея регіональної економіки стала прогресувати [7, с. 18].

Пропонуємо термін «регіональна інфраструктура» розуміти як основоутворюючий фактор життєзабезпечення регіональної соціально-економічної системи (РЕС), що складається з територіально-галузевого комплексу підприємств і видів діяльності, що забезпечують потреби населення і території в ресурсах, продукції, роботах, послугах, що мають суспільно корисну значущість і необхідні для функціонування системи, відтворення та розвитку з метою підвищення якості життя.

Науковцями прийнято структурувати інфраструктуру, а саме склад її об'єктів і будову регіональної інфраструктури. Її структуризація на рівні регіону та окремого населеного пункту розглядається в багатьох наукових джерелах із інфраструктурної тематики, але однакостійності бачення цього питання серед науковців немає. Слід зазначити, що кожна класифікація розробляється з урахуванням певних потреб, відповідає тим чи іншим вимогам і завданням здійснення практичної діяльності.

Для віднесення тієї чи іншої галузі національного господарства до складу інфраструктури необхідно визначити єдиний для всіх досліджуваних галузей критерій, який відображав би корінну сутність виділення інфраструктури.

В останні роки переважна більшість учених, що займаються проблемами інфраструктури, вважають, що критерієм віднесення галузі до її складу є функціональна роль

інфраструктури в процесі відтворення. А саме: це галузі, які відіграють допоміжну, обслуговуючу роль щодо основних галузей економіки регіону, а функцією цих галузей є створення загальних умов нормальної виробничої діяльності господарюючих суб'єктів і здійснення процесу відтворення в цілому.

Регіональна інфраструктура створює об'єктивні умови для вирішення науково-технічних проблем, підвищує рівень інформаційної забезпеченості, дозволяє оптимізувати як внутрішньорегіональні, так і міжрегіональні економічні зв'язки, що в підсумку дає стійке зростання продуктивності праці і на його основі – підвищення життєвого рівня населення.

Також інфраструктура має специфічні характеристики, на основі яких можна було б виділити галузі інфраструктури із сукупності галузей суспільного виробництва. Такими характеристиками є:

1. Функціональні характеристики:

- а) в результаті діяльності інфраструктура не створює нового натурально-речового продукту, тобто результатом діяльності є послуга;
- б) збіг споживання з процесом виробництва;
- в) неможливо резервувати або складувати продукцію галузей інфраструктури;
- г) нетранспортувальність продукції інфраструктури;
- д) інфраструктура забезпечує головну діяльність, господарські інтереси, носить підлеглий характер і надає опосередкований вплив на економіку регіону;
- е) міжгалузеве значення продукції галузей інфраструктури (вона призначена або для всього господарства в цілому, або для окремих великих сфер);
- ж) територіальність (територіальна повсюдність об'єктів інфраструктури, тобто присутність у всіх господарських територіальних осередках);
- з) загальність або універсальність, тобто вона безпосередньо має бути пов'язана з усіма галузями та сферами господарства регіону;
- и) комунікативність, тобто безпосередність створених зв'язків (інфраструктурні елементи, безпосередньо пов'язуючи основні, головні елементи системи, не повинні мати опосередковані ланки);
- к) комплексність (необхідність комплексного розвитку всіх видів інфраструктури);
- л) безперервність інфраструктури є основною якісною характеристикою. Вона сприяє рівномірному розвитку економіки, періодично виконує роль імпульсу в її русі. Ступінь відхилення інфраструктурного забезпечення від потреб економіки може бути зі знаком плюс або мінус. Звідси позитивна чи негативна роль цього відхилення в економічному розвитку;
- м) історичність (зв'язок інфраструктури з певним етапом розвитку суспільства, тобто в міру розвитку суспільства новим змістом наповнюється і інфраструктура).

Функціональне призначення інфраструктури в суспільному виробництві виражається в тому, що, по-перше, ефективний розвиток будь-якої економіки значною мірою залежить від стану інфраструктури: чим глибше суспільний поділ праці, чим складніше процес усупільнення вироб-

ництва, тим очевидніше стає вплив на зростання продуктивних сил суспільства загальних умов виробництва; по-друге, їй притаманний міжгалузевий характер діяльності, а звідси – колективний характер споживання її продукції. З боку споживача інфраструктура «безадресна» внаслідок численності та різноманітності споживача її продукції. Потрете, ефективність розвитку інфраструктури відчутна за її межами – в основних галузях економіки.

2. Економічні характеристики:

- а) капіталовкладення з тривалим періодом обігу;
- б) великі початкові капіталовкладення, тобто потреба у значних одноразових інвестиціях;
- в) прибуток від капіталовкладень в інфраструктурні споруди внаслідок тривалого обороту капіталу та високої капіталомісткості носить невизначений характер, тобто великі терміни окупності;
- г) накладний характер витрат для підприємств основного виду діяльності, що забезпечується інфраструктурою;
- д) можливість громадської економії;
- е) невизначений або дискретний характер розподілу прибутку, ефекту.

Отже, за своїми економічними результатами інвестиції в інфраструктуру не завжди привабливі для приватного капіталу.

3. Технічні характеристики:

- а) іммобільність, тобто об'єкти мають властивість нерухомості, хоча самі вони забезпечують мобільність ресурсів, тобто прискорення потоків матеріальних благ і послуг між галузями, регіонами, різноманітними виробниками та споживачами;
- б) громіздкість споруд інфраструктури (тобто більшість інфраструктурних об'єктів є великими спорудами, які займають значні території).

4. Соціальні характеристики:

- а) суспільний та індивідуальний характер споживання;
- б) необхідність державного управління і регулювання.

Класифікація інфраструктури здійснюється на основі ряду ознак, які дозволяють визначити склад галузей регіональної інфраструктури. Основні ознаки регіональної інфраструктури, які дозволяють визначити її склад, можна згрупувати у кілька блоків (рис. 1).

За функціональною ознакою виділяють:

1. Інженерно-технічну інфраструктуру, до складу якої входять такі галузі: транспорт (залізничний, автомобільний, морський, річковий, повітряний, трубопровідний); зв'язок (телефонно-телеграфний, радіорелейний, електронний, стільниковий); комунальне господарство (газопостачання, електропостачання, водопостачання, теплопостачання, каналізація); складське господарство; ремонтне господарство; тарне господарство; сервісне обслуговування.
2. Ділову інфраструктуру, яка включає: торгівлю (оптову та роздрібну); громадське харчування (ресторани, кафе, закусочні, бари, бістро, ідальні, буфети тощо); закупівельні організації; фінансово-кредитні організації (банки, Ощадбанк і його відділення, страхові компанії, аудиторські фірми, інвестиційні фонди); побутові організації (фондові,

Рис. 1. Концептуальна схема регіональної інфраструктури

Джерело: сформовано авторами

- ресурсні, товарні, валютні біржі, брокерські компанії, енергозбутові організації); організації ринку нерухомості (агентства з оцінки нерухомості, ріелторські фірми, квартирні бюро, бюро технічної інвентаризації); агенти ринку праці (біржі праці, центри зайнятості, центри перепідготовки кадрів, центри соціального захисту населення).
- Соціальну інфраструктуру, до складу якої входять: житлове господарство (житловий фонд і житлові послуги); побутове обслуговування населення (ательє з пошиття та ремонту одягу, взуття, майстерні з ремонту галантерейних, ювелірних, шкіряних виробів, пральні, хімчистки, фотоательє, майстерні з ремонту побутової техніки, теле-, радіо-, відеоапаратури, ритуальні послуги тощо); охорона здоров'я (медичні діагностичні центри, лікарні, клініки, поліклініки, амбулаторії); освіта (дитячі дошкільні установи, школи, ліцеї, гімназії, коледжі, інститути, академії, університети); соціальне забезпечення (інтернати для інвалідів, будинки дитини, дитячі будинки); культура і мистецтво (театри, кінотеатри, музеї, галереї, виставкові зали, бібліотеки, концертні зали, палаци і будинки культури); фізична культура і спорт (стадіони, спортивні комплекси, басейни, ковзанки, футбольні поля, баскетбольні та волейбольні майданчики тощо); туризм; готелі; пасажирський транспорт (потяги, електрички, автобуси, тролейбуси, трамвай, таксі, метро); зв'язок із обслуговування населення (пошта, телеграф, квартирні

телефони, Інтернет, електронна пошта); дозвілля (розважальні центри, дискотеки, клуби за інтересами, парки тощо).

- Інституційну інфраструктуру, яка включає: правові установи (адвокатські контори, арбітражні суди, юридичні консультації, нотаріат, прокуратуру, реєстраційну палату, суди загальної юрисдикції); управління (РАГС, архіви, органи територіального управління, міграційні служби).
  - Інформаційну інфраструктуру, до складу якої входять: рекламні агентства, маркетингові центри, ярмарки, виставки, інформаційно-обчислювальні центри, Інтернет, метеостанції).
  - Інноваційну інфраструктуру, яка включає: науково-дослідні інститути, конструкторські бюро, проектні організації, Академію наук, ВНЗ, територіальні інноваційні центри, венчурні підприємства).
  - Екологічну інфраструктуру, до складу якої входять: санітарно-епідеміологічний нагляд, природоохоронні товариства, очисні споруди).
  - Зовнішньоекономічну інфраструктуру, яка включає: культурні, інформаційні, навчальні іноземні центри, зовнішньоторговельні організації, консульства, посольства, представництва різних країн, ОВІР (ВГІР), митницю).
- За ознакою обслуговування ринків інфраструктура може бути розділена на:
- Загальноринкову інфраструктуру (комерційні банки, страхові компанії, консультаційні, аудиторські фірми тощо).

2. Інфраструктуру споживчого ринку (оптово-закупівельні організації, магазини, підприємства громадського харчування тощо).
3. Інфраструктуру фінансового ринку.
4. Інфраструктуру ринку нерухомості.
5. Інфраструктуру ринку праці тощо.

За просторовою ознакою виділяють такі види інфраструктури:

1. Міжнародна інфраструктура (міжнародні банки, біржі, торгові представництва іноземних фірм, зовнішньоторговельні організації, митниця, міжнародні ярмарки, міжнародні навчальні, медичні, культурні центри тощо).
2. Національна інфраструктура (Українська торгово-промислова палата, Українська асоціація комерційних банків, великі комерційні банки, біржі, навчальні, медичні, наукові центри, культурні установи загальнонаціонального значення).
3. Міжрегіональна інфраструктура (великі регіональні комерційні банки, посередницькі організації тощо).
4. Регіональна власна інфраструктура (регіональні комерційні центри, комерційні банки, інвестиційні фонди, торгові доми, рекламні агентства, ВНЗ, медичні установи, театри тощо).
5. Міська інфраструктура (агентства з продажу нерухомості, адвокатські контори, дрібнооптові фірми, магазини, підприємства громадського харчуван-

ня, міський пасажирський транспорт, поліклініки, амбулаторії, дитячі дошкільні установи, школи, гімназії, розважальні центри, підприємства побутового обслуговування тощо).

Публікації Поліського фонду міжнародних і регіональних досліджень у співпраці із Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні у редакції І. Садчикової та М. Коваль дають тлумачення поняттям «інфраструктура», «виробнича інфраструктура», «соціальна інфраструктура» у такому вигляді.

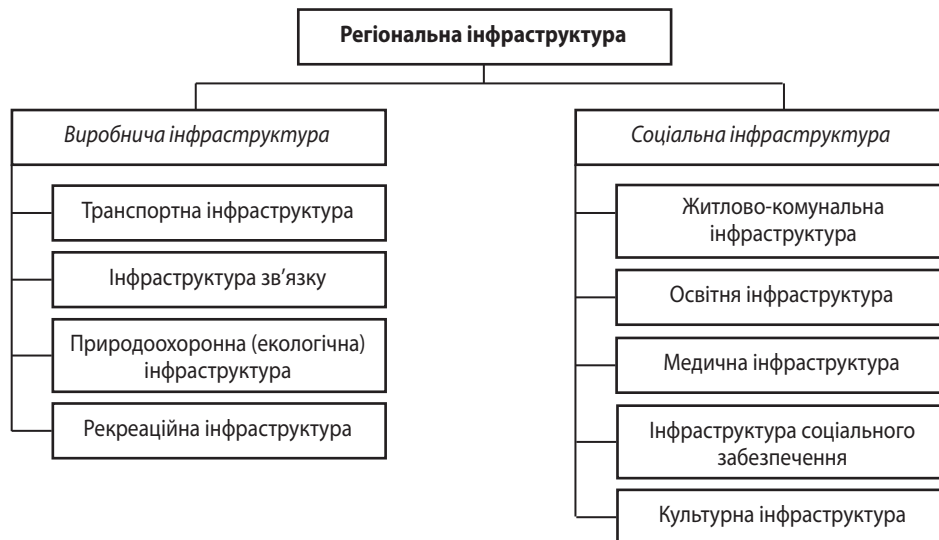
Інфраструктура – це сукупність галузей і підгалузей, основними функціями яких є виробничі послуги та забезпечення економічного обігу в національній економіці. Своєю чергою, інфраструктура складається із виробничої та соціальної складової [8].

Виробнича інфраструктура – це частина галузей інфраструктури, що надає послуги виробничого характеру, тобто забезпечує зв'язки у виробничій сфері економіки [8].

Соціальна інфраструктура являє собою сукупність або комплекс галузей, призначенням яких у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-побутових і соціально-духовних послугах [8].

На основі згаданих досліджень регіональну інфраструктуру можна подати у вигляді такої схеми (рис. 2).

Кожну зі складових інфраструктури дослідники І. Садчикова та М. Коваль пропонують оцінювати за певними показниками, які легко вимірюються за допомогою статистичних даних, що є у вільному доступі, а саме [8]:

Рис. 2. Склад регіональної інфраструктури за публікацією Поліського фонду міжнародних і регіональних досліджень у співпраці із Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

1. Транспортна складова. Для аналізу дослідники відібрали такі показники:
  - вантажооборот автомобільного транспорту, млн ткм;
  - пасажирооборот автомобільного (автобусного) транспорту, млн пас-км;
  - щільність залізничних колій загального користування, км на 1000 км²;
2. Складова зв'язку. Ця складова розраховувалась на основі таких показників:
  - дохід від надання послуг зв'язку населенню, млн грн;
  - обсяг реалізованої промислової продукції у регіоні, млн грн;
  - щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1000 км².

- дохід від надання послуг із використанням мережі Інтернет, млн грн;
  - дохід від надання послуг мобільного зв'язку, млн грн.
3. Природоохоронна (екологічна) складова. Її складовими показниками є:
- кількість спожитої води в регіоні, млн м³;
  - обсяг викидів забруднюючих речовин у регіоні, т.
4. Рекреаційна складова складається з таких показників:
- коефіцієнт використання місткості;
  - кількість туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності регіону, тис. осіб.
5. Складова житлово-комунального господарства, включає такі показники:
- темп зростання (зниження) прийнятого в експлуатацію житла, %;
  - індекс капітальних інвестицій у житлове будівництво, %.
6. Освітня складова складається із таких показників:
- кількість дітей у дошкільних закладах, тис. осіб;
  - кількість учнів загальноосвітніх закладів, тис. осіб;
  - кількість учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, тис. осіб;
  - кількість студентів вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації, тис. осіб.
7. Медична складова охоплює такі показники для аналізу:
- забезпеченість населення лікарями усіх спеціальностей, тис. осіб;
  - планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів, кількість відвідувань за зміну.
8. Складова соціального забезпечення наведена таким показником:
- рівень забезпечення місцями у будинках-інтернатах для громадян похилого віку, кількість будинків.
9. Культурна складова розраховувалась на основі таких показників:

- рівень відвідування театрів, музеїв, концертних організацій, тис. осіб;
- рівень забезпечення клубними закладами, од.

Після відбору та групування показників дослідниками І. Садчиковою та М. Коваль було здійснено розрахунок інтегрального індексу розвитку інфраструктури в регіональному розрізі.

Треба зазначити, що досить стисла оцінка, на наш погляд, може бути за таким коротким переліком непов'язаних динамічно показників. Наприклад, складову житлово-комунального господарства наведено тільки показниками житлового господарства, а стан комунальної складової виявляється неоціненим. А в умовах світових тенденцій обмеженості ресурсів, насамперед водних, це зовсім неприпустимо.

Згідно з дослідженнями Поліського фонду міжнародних і регіональних досліджень у співпраці із Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні дослідники І. Садчикова та М. Коваль отримали такі результати для Дніпропетровської області (табл. 1).

Згідно з проведеним дослідженням [8] за показником індексу розвитку інфраструктури Дніпропетровщина посідає 13 місце (із показником 1,0723) серед всіх областей України. Дніпропетровська область отримала найнижчий показник інтегрального індексу розвитку транспортної складової (0,8873). Це дослідження, на наш погляд, має вибірковий характер і більше нагадує експрес-оцінку. Але все ж отримані певні висновки, які є досить цікавими та мають практичне втілення.

Дослідники вважають, що для подальшого розвитку інфраструктури в Дніпропетровській області має відбуватися чітка координація зусиль регіональної влади із органами місцевого самоврядування, що дозволить більш ефективно та результативно використовувати наявні ресурси. Діяльність органів влади не має обмежуватися пошуком інвестиційних коштів для промисловості. Частина заходів може бути реалізована інститутами громадянського суспільства самостійно або у співпраці із органами влади. Налагодження взаємодії влади із третім сектором сприятиме залученню коштів міжнародних фондів для реалізації.

Таблиця 1

Розраховані індекси розвитку інфраструктури [8, с. 19]

Складові інфраструктури (підсистема)	Індекс	Значення індексу	Рейтинг
Транспортна підсистема	ІРт.с.	0,8873	22
Підсистема зв'язку	ІРс.з.	1,0540	14
Екологічна (природоохоронна) підсистема	ІРп.с.	1,0840	17
Рекреаційна підсистема (туризм)	ІРр.с.	0,8098	21
Підсистема житлово-комунального господарства	ІРс.жкг	2,1840	5
Освітня підсистема	ІРо.с.	0,9758	17
Медична підсистема	ІРм.с.	0,0152	1
Підсистема соціального забезпечення	ІРс.с.з.	0,9929	19
Культурна підсистема	ІРк.с.	1,0626	3
Інтегральний індекс динаміки розвитку інфраструктури	ІРінф.	1,0723	13

лізації спільних проектів у сфері розвитку інфраструктури [8, с. 21].

Висновки. Таким чином, проблема наукового обґрунтування сучасних інструментів розвитку та модернізації регіональної інфраструктури займає особливе місце серед перспективних напрямів регіонального управління, зокрема, дослідження питань оцінки стану розвитку регіональної інфраструктури та його відповідності потребам і стратегії розвитку регіону, методології визначення показників інфраструктурної забезпеченості регіональної соціально-економічної системи.

Розглянуті у статті організаційно-методичні положення розвитку регіональної інфраструктури на сучасному етапі доводять необхідність формування сучасних підходів до наукового визначення та управління регіональною інфраструктурою. Незважаючи на те, що розвиток інфраструктурного забезпечення регіональних соціально-економічних систем та залучення для цього необхідних інвестицій для більшості українських регіонів є однією з найактуальніших проблем, ця сфера поки що не є достатньо розробленою у науково-методичних джерелах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валентюк І., Сич Н., Сухенко В. Регіональна інфраструктура: сучасний формат та інструменти розвитку. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2010. Вип. 1. С. 148–161.
2. Федулова С. О. Фундаментальна нелінійність розвитку в регіональних дослідженнях. *Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. пр.* 2017. Вип. 1 (57). С. 125–131.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
4. Управление водными ресурсами в условиях неопределенности и риска: обзор важных сообщений 4-го доклада об освоении водных ресурсов мира (WWDR4). URL: <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/Overview-RU-low%20res.pdf>
5. Большая Советская Энциклопедия. М.: БСЭ, 1975. Т. 34. 647 с.
6. Экономическая энциклопедия: в 4 т. Т.4: Политическая экономика/ред. А. М. Румянцева. М.: Советская энциклопедия, 1983. 246 с.
7. Васильев О. В. Методология і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України: монографія. Харків: ХНАМГ, 2007. 341 с.
8. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації: аналіт. дослідж. // ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень»; Фонд імені Фрідріха Еберта. Київ, 2017. 108 с.

REFERENCES

- Bolshaya Sovetskaya Entsiklopediya* [Great Soviet Encyclopedia]. Vol. 34. Moscow: BSE, 1975.
- Ekonomicheskaya entsiklopediya* [Economic encyclopedia]. Vol. 4: Politicheskaya ekonomiya. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya, 1983.
- Fedulova, S. O. "Fundamentalna nelineinist rozvytku v rehionalnykh doslidzhenniakh" [The fundamental nonlinearity of development in the regional studies]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, no. 1 (57) (2017): 125-131.
- Infrastruktura rehioniv Ukrainy. Priorytety modernizatsii* [Infrastructure of the regions of Ukraine. Priorities of modernization]. Kyiv, 2017.
- [Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
- "Upravleniye vodnymi resursami v usloviyakh neopredelennosti i riska: obzor vazhnykh soobshcheniy 4-go doklada ob osvoyenii vodnykh resursov mira (WWDR4)" [Water resources management under uncertainty and risk: a summary of the important messages of the 4th report on the world water development (WWDR4)]. <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/Overview-RU-low%20res.pdf>
- Vasyliiev, O. V. *Metodolohiia i praktyka infrastrukturnoho zabezpechennia funktsionuvannia i rozvytku rehioniv Ukrainy* [Methodology and practice of infrastructure provision of functioning and development of regions of Ukraine]. Kharkiv: KhNAMH, 2007.
- Valentiuk, I., Sych, N., and Sukhenko, V. "Rehionalna infrastruktura: suchasnyi format ta instrumenty rozvytku" [Regional infrastructure: contemporary format and tools development]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy*, no. 1 (2010): 148-161.